

Γραμμόφωνα - Ένας πρόγονος της τεχνολογίας

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες



Στού Ψυρρή, σε αυτή την γειτονιά όπου ακόμη επιβιώνει (έστω και σε ελάχιστες δόσεις...) ανόθευτη η παλιά Αθήνα, υπάρχουν μερικές «τρύπες», κάποια εργαστήρια και γωνιές καλά κρυμμένες από τα μάτια των αμύητων, οι οποίοι προσπερνούν βιαστικά τα πάντα, ψάχνοντας για νόστιμους μεζέδες στις ταβέρνες που έχουν κατακλύσει προανιματικά την περιοχή αυτή. Μόλιστα, αυτή η ραγδαία

Αυτά

τα

εργαστήρια λοιπόν τα προσπερνάει κανείς αδιάφορα ή και δεν τα εντοπίζει καθόλου, αλλά και αν τα εντοπίσει, τα θεωρεί μια «γραφικότητα» επιφανειακή, μην γνωρίζοντας ότι αυτά είναι τα οργανικά στοιχεία ενός αστικού πολιτισμού, τα οποία δόμησαν και στήριξαν την περιοχή αυτή της πρωτεύουσας, για πάρα πολλά χρόνια.

Κι εδώ, όπως προείπαμε, είναι τόσο ραγδαία η εξάπλωση του life style πνεύματος της εποχής, ώστε ολόκληρη η περιοχή τείνει να γίνει ένα απέραντο in εστιατόριο, όπου θα σερβίρονται καρμπονάρες, παϊδάκια ή φιλέτα, κι όλα αυτά «γαρνιρισμένα» με κακής ποιότητας εσσάνς «πολιτισμού» ή μάλλον υπο-κουλτούρας. Γιατί πολιτισμός δεν είναι η μετατροπή μιάς περιοχής σε εστιατόρια κάθε είδους (στού Ψυρρή υπάρχει μέχρι και εστιατόριο, στο οποίο στην τιμή του μενού περιλαμβάνεται και αστρολογική πρόβλεψη!), αλλά η διατήρηση, ανάδειξη και προβολή των παραδοσιακών στοιχείων (αρχιτεκτονικών, λαϊκού πολιτισμού) και η προσπάθειά τους ώστε να παραμείνουν ενσωματωμένα στον κοινωνικό ιστό της περιοχής.

Τότε που οι ιθύνοντες θα καταλάβουν την αξία του λαϊκού πολιτισμού, θα τρέχουν να ...καταγράψουν ερείπια. Όπως, εξάλλου, είχε γράψει και ο κορυφαίος ποιητής Οδυσσέας Ελύτης πριν από μερικές δεκαετίες: «Μια μέρα το παρελθόν θα μας αιφνιδιάσει με την δύναμη της επικαιρότητάς του. Δεν θα έχει αλλάξει εκείνο, αλλά το μυαλό μας»!

Επισκευαστής και κατασκευαστής γραμμοφώνων, *Μια τέχνη... μια ζωή*

Καθώς η βελόνα πατάει τον περιστρεφόμενο δίσκο κι ένας βραχνός ήχος βγαίνει από το πράσινο χωνί, ο «γιατρός» κάνει την διάγνωση: «Είναι φαγωμένα τα γρανάζια και θέλουν επισκευή» λέει με βεβαιότητα ο Κώστας Πετρόπουλος,



επισκευαστής και κατασκευαστής γραμμοφώνων, ένας ψηλός και περήφανος άνθρωπος, κι όμως είναι 90! Οι χαραγματιές του πάνω στο πρόσωπο του κυρ-Κώστα,

μυθιστόρημα, τραγικό πραγματικά σε πολλές διαστάσεις του, και ιδίως στα πρώτα χρόνια της ζωής του ίδιου του πρωταγωνιστή. Ας κάνουμε κι εμείς ένα συγκλονιστικό οδοιπορικό στην ζωή του:

Ο Κώστας Πετρόπουλος είναι Πόντιος: Γεννήθηκε το 1913 στην Τραπεζούντα, ενώ τον επόμενο χρόνο οι Τούρκοι εκδίωξαν από την περιοχή του Πόντου όλο το ελληνικό στοιχείο, το οποίο βρήκε καταφύγιο στο Βατούμ της Ρωσίας. Αλλά κι εκεί δεν έμελλε να ριζώσει η οικογένεια του Πετρόπουλου. Από εκεί το 1922 μπήκαν σε ένα καράβι 3.000 ψυχές και στοιβαγμένοι, υπό άθλιες συνθήκες, σε ένα παλιοκάραβο έφτασαν κακήν-κακώς στην Ελλάδα, στον Πειραιά.

Οι συνθήκες του ταξιδιού ήταν απάνθρωπες, όπως θυμάται με πίκρα και μελαγχολία ο κυρ-Κώστας. «Νερό δεν είχαμε, ούτε φαγητό, παρά μόνο καμιά ρέγκα, καμιά παστή σαρδέλα, ό,τι είχε φέρει ο καθένας μαζί του. Για τουαλέτα, φυσικά, ούτε λόγος». Με αυτές τις συνθήκες, το ταξίδι μετατράπηκε σε έναν πραγματικό εφιάλτη. Ο κόσμος αποδεκατίστηκε από τις αρρώστιες στην διάρκεια του ταξιδιού. «Η αδερφή μου, 8 χρόνων τότε, πέθανε στην διάρκεια του ταξιδιού από χολέρα και την πέταξαν στην θάλασσα», συνεχίζει ο κυρ-Κώστας. Αλλά και οι γονείς του είχαν την ίδια τραγική «τύχη». Με το που αποβιβάστηκαν στην Μακρόνησο, πέθαναν και οι δύο γονείς του κι έτσι ο ίδιος έμεινε πεντάρφανος μόλις έφτασε στον Πειραιά.

Στο ορφανοτροφείο Χατζηκώστα, στην οδό Πειραιώς (πλ. Κουμουνδούρου) βρήκε καταφύγιο ο μικρός τότε Κώστας Πετρόπουλος. Με καλά λόγια μιλάει για το ορφανοτροφείο αυτό: «Μας έμαθαν πρώτα απ' όλα να είμαστε καλοί άνθρωποι, να μην λέμε ψέματα, να μην κλέβουμε, και γενικά μας συμβούλευαν να προκόψουμε στην ζωή μας. Αυτά που μας έμαθαν εκεί ήταν χρήσιμα για όλη την ζωή μου».

Στο Πολεμικό Ναυτικό πήγε πρότακτος σε ηλικία 17 ετών (δηλαδή πριν έρθει κανονικά η σειρά του για στράτευση), επειδή δεν είχε να φάει, ενώ στο Ναυτικό τουλάχιστον θα είχε εξασφαλισμένο το φαγητό. Υπηρέτησε 3,5 χρόνια στην Σχολή Ηλεκτρολόγων και όταν απολύθηκε από τον Στρατό, το έτος 1937, σε ηλικία 24 ετών, πήγε ως μαθητευόμενος στο κατάστημα του Λαμπρόπουλου (των μετέπειτα Αφών Λαμπρόπουλου), στην πλατεία Κολιάτσου, προκειμένου να μάθει την τέχνη του επισκευαστή, αλλά και κατασκευαστή γραμμοφώνων. Ο τότε διευθυντής του τμήματος όπου επισκευάζονταν τα γραμμόφωνα ήταν ο Μανούκης, από τον οποίο ο κυρ-Κώστας έμαθε την τέχνη του επισκευαστή («συντηρητή» τον έλεγαν παλιότερα) γραμμοφώνων. Ο Λαμπρόπουλος τότε εισήγε γραμμόφωνα από το εξωτερικό, είχε όμως και δικό του εργοστάσιο στον Περισσό-Ν. Ιωνία, όπου κατασκεύαζε καινούργια γραμμόφωνα. Επομένως την τέχνη αυτή ο κυρ-Κώστας την ασκεί από το 1937 μέχρι σήμερα, ανελλιπώς!

Κι όταν λέμε ανελλιπώς, το εννοούμε. Παρά τα 90 χρόνια του, εργάζεται στο εργαστήριό του 7 ημέρες την εβδομάδα, από τις 7:30 το πρωί, μέχρι τις 2:30 το μεσημέρι και μάλιστα πηγαινοερχόμενος στο Γαλάτσι, όπου βρίσκεται το σπίτι του.

Η μόνη περίοδος κατά την οποία σταμάτησε την δουλειά του ήταν κατά την διάρκεια του πολέμου του 1940, οπότε έκλεισαν όλα αυτά τα εργαστήρια.

Όταν έμαθε την δουλειά στον Λαμπρόπουλο και μπορούσε να σταθεί ως ανεξάρτητος τεχνίτης, άνοιξε το δικό του κατάστημα (όπως έκαναν όλοι σχεδόν οι τεχνίτες, δηλαδή μετά το στάδιο του μαθητευόμενου, μόλις μάθαιναν την τέχνη, γίνονταν τεχνίτες οι ίδιοι και άνοιγαν δικό τους κατάστημα).

Αρχικά άνοιξε κατάστημα σε κάποια παράγκα της οδού Αθηνάς, εκεί όπου η Δημαρχία εκμεταλλευόταν αυτές τις παράγκες (καταστήματα ή εργαστήρια), αργότερα πήγε στην περιοχή του Δημοπρατηρίου, στην πλατεία Κουμουνδούρου στην οδό Πειραιώς, «εκεί όπου βρίσκονταν τα παραγκάκια κοντά στο Ωδείο», όπως θυμάται χαρακτηριστικά ο κυρ-Κώστας.

Από το 1989-90 βρίσκεται στο εργαστήριό του στην οδό Αγίων Αναργύρων 13, στου Ψυρρή, όπου μέχρι σήμερα με τον ίδιο ζήλο και την ίδια όρεξη ασκεί την τέχνη αυτή. Ο κυρ-Κώστας έχει «χάσει» την γυναίκα του, έχει όμως 5 παιδιά και 13 εγγόνια. Μάλιστα, ο γιός του Γιώργος τον βοηθάει στο εργαστήριο όποτε μπορεί.

«Επισκευαί γραμμοφώνων» - Τα της τέχνης

Καταρχήν, ο κυρ-Κώστας μας λέει για τα είδη των γραμμοφώνων, τα οποία είναι

τρία: 1) ο φωνόγραφος (με εξωτερικό χωνί), 2) οι «βαλίτσες»: έχει τις ίδιες διαστάσεις με το προηγούμενο είδος, με την διαφορά ότι δεν υπάρχει εξωτερικό χωνί, αλλά το ηχείο είναι ενσωματωμένο στην ίδια την συσκευή, το δε όνομά του οφείλεται στο ότι μια βαλίτσα «φιλοξενεί» το γραμμόφωνο, 3) τα «έπιπλα»: είναι τα ογκωδέστερα από όλα τα είδη (κι εδώ δεν υπάρχει χωνί, αλλά ενσωματωμένο ηχείο), το δε όνομά τους κι εδώ οφείλεται στο σχήμα του «επίπλου» που φιλοξενεί το γραμμόφωνο.

Ο κυρ-Κώστας επισκευάζει όλους τους τύπους των γραμμοφώνων: Pathé (Πατέ γαλλικά), Columbia (αμερικάνικα) και Columbia his masters voice (αγγλικά).

Τα κανονικά (κάπως πιο μικρά) χωνιά τα αγόραζε από την Θεσσαλονίκη (όπως εξάλλου και σήμερα), ενώ τα μεγάλα τα έφερναν από την Αμερική.

Ο κυρ-Κώστας δεν είναι μόνο επισκευαστής γραμμοφώνων, αλλά κατασκευάζει εξ αρχής κι ο ίδιος. Όταν βρίσκει, παίρνει εξαρτήματα από παλιά γραμμόφωνα, βγάζει τα ανταλλακτικά και ξαναχρησιμοποιώντας τα, κατασκευάζει ένα νέο γραμμόφωνο. Αλλά και να μην έχει παλιά εξαρτήματα, και πάλι μπορεί να κατασκευάσει εξ αρχής ένα γραμμόφωνο. «Πηγαίνω σε έναν γραναζοκόφτη και κόβω το εξάρτημα που θέλω» λέει ο κυρ-Κώστας, σαν να πρόκειται για το πιο απλό πράγμα του κόσμου το να κατασκευάσει εξ αρχής ένα γραμμόφωνο.

Παλιά είχε πολλή δουλειά, αφενός γιατί τα γραμμόφωνα ήταν σχεδόν η μόνη συσκευή που διασκέδαζε τον κόσμο τόσο στο σπίτι, όσο και στην έξοδο (ταβέρνες, καθώς και άλλα καταστήματα). Μάλιστα, υπήρχε και ένα ιδιότυπο επάγγελμα, αυτό του γυρολόγου μουσικού. Υπήρχαν πλανόδιοι μουσικοί, οι οποίοι είχαν ένα γραμμόφωνο, έπαιζαν μουσική σε διάφορα πανηγύρια, στον δρόμο ή και σε ταβερνάκια κι εξασφάλιζαν ένα καλό μεροκάματο. Όπως θυμάται χαρακτηριστικά ο κυρ-Κώστας, οι γυρολόγοι όταν έφερναν τα γραμμόφωνα για επισκευή ήταν ιδιαίτερα ανυπόμονοι, καθώς τους περίμενε η ...πελατεία τους και έτσι δεν έπρεπε να χάσουν ούτε μέρα χωρίς το γραμμόφωνο, την συσκευή που τους εξασφάλιζε το μεροκάματο.

Περίπου το 1955, τα γραμμόφωνα άρχισαν να σπανίζουν, αραίωσαν και οι πλανόδιοι, τα πικ-άπ εκτόπισαν τα γραμμόφωνα και η πορεία έκτοτε είναι συνεχώς κατιούσα.

Σήμερα, δεν έχει και πολλή δουλειά, καθώς ελάχιστοι φέρνουν γραμμόφωνα, αφού είναι είδος υπό εξαφάνιση. Ο κυρ-Κώστας αγοράζει και πουλάει παλιούς δίσκους (των 33, 45 και 78 στροφών) με δημοτικά, λαϊκά και ελαφρά τραγούδια. Την δουλειά την αγαπάει και την πονάει, δεν τον νοιάζουν τα πολλά χρήματα, παρά

μόνο να εξοικονομεί ένα μεροκάματο.

Δεν πουλάει πλέον ο κόσμος γραμμόφωνα (κι έτσι είναι δύσκολο να βρεί γραμμόφωνα για να τα αγοράσει έστω και για ανταλλακτικά), αλλά κι αυτά που πουλάνε μερικοί είναι σε πολύ κακή κατάσταση. Όμως ο κυρ-Κώστας έχει ένα παράπονο: Τα γραμμόφωνα έχουν πλέον μουσειακή αξία, ακόμη κι αν ο ίδιος τα επισκευάσει και τα κάνει σαν καινούργια. «Τα βάζουν σε μια γωνία σαν αντίκες, που ανήκουν στην εποχή του παππού και της γιαγιάς και δεν αρέσει στους σημερινούς ανθρώπους να ακούνε μουσική από τα γραμμόφωνα πλέον» λέει με πικρία.

Η ιστορία των γραμμοφώνων...

Από παλιά επικρατούσε η σκέψη ότι η αναπαραγωγή λέξεων και ήχων ήταν κάτι το εφικτό. Ήδη ο Σιρανό ντε Μπερζεράκ σε ένα από τα έργα του κάνει λόγο για χαραγμένες σελίδες, πάνω στις οποίες διέρχεται βελόνα που αναπαράγει λέξεις και μουσική.

Στους πρόδρομους του γραμμοφώνου επιστήμονες συγκαταλέγεται ο Αγγλος φυσικός Τ. Γιάνγκ, ο οποίος σκέφτηκε να εφαρμόσει βελόνα εγγραφής πάνω σε στερεά επιφάνεια, η οποία με την δόνηση παρήγε έναν ήχο. Έτσι μπόρεσε να εγγράψει τις δονήσεις του στερεού σώματος σε στρεφόμενο κύλινδρο.

Στην συνέχεια ο Ντυαμέλ εφάρμοσε την βελόνα εγγραφής σε παλλόμενες χορδές και πέτυχε έτσι την εγγραφή των δονήσεών τους, ενώ ο Βερτχάιμ στερέωσε την βελόνα στην διαπασών.

Ο Σκότ ντέ Μαρτινβίλ, εργάτης τυπογραφείου, στερέωσε την βελόνα εγγραφής πάνω σε μια μεμβράνη (1857) και υπόρθεσε κατ' αυτό τον τρόπο να εγγράψει πάνω σε κυλινδρικά γραμμοφώνια ήχο και μουσική. Χάρη στην συσκευή «φωνοαυτογράφος», πέτυχε την αρχή της



διατύπωσε το 1877 την ακόλουθη ιδέα: «Εάν αφήσωμε να διέλθῃ και πάλιν ἡ βελόνη διὰ των αυλάκων, τὰς ὁποίας ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ στρεφομένου κυλίνδρου, θα ἀποδώσῃ παλλομένη τὴν ομιλίαν, τὰ τραγούδια καὶ τὴν μουσικὴν», με ἄλλα λόγια ἡ συσκευή τοῦ Σκότ εἶναι ἀντιστρεπτή, ὅπως μας πληροφορεῖ ἡ ἐγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Larousse (ἐκδ. 1964). Με αὐτὸν τρόπο ὁ Κρός ἀνακάλυψε τὴν ἀρχὴ τοῦ γραμμοφώνου.

Ἡ συσκευή, τὴν ὁποία παρουσίασε στὴν Γαλλικὴ Ακαδημία ὁ Κρός, ὀνομαζόταν «παλαιόφωνο». Ἡ λέξη «φωνογράφος», ἡ ὁποία καθιερώθηκε γιὰ τὶς μετέπειτα συσκευές με κύλινδρο, φαίνεται ὅτι οφείλεται στὸν ἀββὰ Λενουάρ.

Στὸν Τόμας Ἐντισον οφείλουμε τὴν κατασκευὴ τοῦ πρώτου φωνογράφου το 1878. Ἡ συσκευή τοῦ Ἐντισον διέθετε δέκτη τῶν ἡχῶν, ἐγγραφέα καὶ ἀναπαραγωγό. Ὁ δέκτης τῶν ἡχητικῶν κυμάτων εἶναι ἓνα εἶδος ἀκουστικοῦ «κέρατος» ἀντεστραμμένου, τοῦ ὁποίου τὸ μικρότερο ἀνοιγμα κλείνεται με ἓνα ἄλλο μεταλλικὸ διάφραγμα, τὸ ὁποῖο πάλλεται καθὼς μιλάμε μπροστὰ ἀπὸ τὴν συσκευή. Ὅλες οἱ κινήσεις τοῦ διαφράγματος μεταδίδονται σὲ βελόνα ἀπὸ ἐλεφαντοστό, στερεωμένη στὸ κέντρο τοῦ διαφράγματος.

Τὸ σύστημα ἐγγραφῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓναν κύλινδρο, ὁ ὁποῖος εἶναι καλυμμένος με μία στρώση κεριοῦ. Μπροστὰ ἀπὸ τὸν κύλινδρο, ὑπάρχει φορέας, ὅπου βρίσκονται τὸ στόμιο τοῦ «κέρατος», ἡ μεμβράνη καὶ ἡ βελόνα. Ὁ φορέας αὐτὸς μετατοπίζεται με ομαλὴ κίνηση κατὰ μῆκος τοῦ κυλίνδρου καὶ κατὰ τρόπο ὥστε ἡ ἐλεφαντοστέϊνη βελόνα νὰ ἐδραιώνεται σταθερὰ πάνω στὸ κέρινο στρώμα. Ἡ μετακίνηση αὐτὴ πραγματοποιεῖται με τὴν βοήθεια ωρολογιακοῦ μηχανισμοῦ.

Ὁ ἀναπαραγωγὸς τῶν ἡχῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ κωνοειδὴ χοάνη, τῆς ὁποίας ἡ μικρότερη πλευρὰ εἶναι κλειστή με ἓνα φύλλο χαρτιοῦ καλὰ τεντωμένου ἢ με ἓνα λεπτὸ δονούμενο ἔλασμα. Στὸ κέντρο τοῦ διαφράγματος ποῦ διαμορφώνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο στερεώνεται βελόνα, τῆς ὁποίας ἡ ἀκίδα «παρακολουθεῖ» τὶς αυλακώσεις, τὶς ὁποῖες σχημάτισε τὸ σύστημα ἐγγραφῆς καὶ μεταδίδει (στὸ φύλλο χαρτιοῦ ἢ τὸ ἔλασμα ποῦ καλύπτει τὴν βάση τῆς κωνικῆς χοάνης) δονήσεις ἀκριβῶς ὅμοιες με ἐκεῖνες τὶς ὁποῖες δέχθηκε καὶ μετέδωσε ἡ πρώτη βελόνα. Με αὐτὸν τρόπο ἡ συσκευή ἀναπαράγει ἐπακριβῶς τοὺς ἐγγραφέντες ἡχούς.

Στὴν ἀρχικὴ αὐτὴ συσκευή τοῦ Ἐντισον ἀρχισαν με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου νὰ σημειώνονται σημαντικὲς βελτιώσεις. Ὁ μηχανισμὸς περιστροφῆς καθίσταται ἀπὸ χειροκίνητος ωρολογιακός. Ἐπίσης ἀναπαράγονται με τὴν γαλβανοπλαστικὴ μέθοδο πολλὰ ἀντίτυπα μιᾶς ἀρχικῆς ἐγγραφῆς πάνω σὲ κερί.

Τελικὰ ὁ Γερμανοαμερικανὸς Αἰμίλιος Μπερλίνερ ἐπιτυγχάνει τὸ 1888 τὴν

αντικατάσταση του κυλίνδρου από δίσκο. Η συσκευή αυτή ονομάστηκε «γραμμόφωνο». Παρά τις πολυάριθμες τελειοποιήσεις επί όλων των οργάνων του γραμμοφώνου, αυτό δεν μπόρεσε τελικά να ικανοποιήσει απολύτως τους φίλους της μουσικής, γιατί παρουσίαζε ελαττώματα σύμφυτα με τις αρχές της μηχανικής παραγωγής ήχου.

Στα τέλη του 19ου αιώνα έχουμε και το πρώτο εργοστάσιο παραγωγής δίσκων στο Κάμντεν των ΗΠΑ, ενώ στις αρχές του 20ού αιώνα ανοίγει το Columbia στις ΗΠΑ, το Pathe στην Γαλλία, το His masters voice στην Αγγλία και το La Voce de Pardone στην Ιταλία. Στην πρώην Σοβιετική Ένωση το πρώτο εργοστάσιο δίσκων γραμμοφώνου λειτούργησε στην Ρίγα το 1901 και ανήκε στην αγγλική εταιρεία Gramophone.

Στις αρχές του 20ού αιώνα το τιράζ των δίσκων ξεπερνούσε τα 4 εκατ. Οι δίσκοι στην αρχή ήταν μονόπλευροι, ενώ μετά το 1903 άρχισαν να παράγονται (πρώτα στις ΗΠΑ και ύστερα στην Μ. Βρετανία) δίσκοι ηχογραφημένοι και από τις δύο πλευρές. Η ταχύτητα περιστροφής ήταν 90-100 στροφές το λεπτό ή 76-80 στροφές το λεπτό. Οι 78 στροφές καθιερώθηκαν το 1925. Σήμερα τα γραμμόφωνα και οι δίσκοι 78 στροφών αποτελούν συλλεκτικά κομμάτια.

«Το γραμμόφωνον τελικώς αντικατεστάθη από το πίκ-άπ και το ηλεκτρόφωνον, εις τα οποία η αναπαραγωγή των ήχων πραγματοποιείται δι' ηλεκτρομηχανικών μεθόδων», όπως μας πληροφορεί και πάλι η εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Larousse.

Η ιστορία της λατέρνας...

Η λατέρνα εμφανίστηκε τον 18ο αι. στην Δ. Ευρώπη και αργότερα (το πρώτο τέταρτο του 19ου αι.) στην Ρωσία.

Ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στους πλανόδιους μουσικούς. Λόγω της σχετικά εύκολης μεταφοράς της, περιφερόταν στους δρόμους των πόλεων, αλλά και των χωριών (βλ. «Λατέρνα, φτώχεια και φιλότιμο»), γεγονός που την έκανε ιδιαίτερα αγαπητή στον λαό.

Ως προς την εισαγωγή και καθιέρωση της λατέρνας ως τρόπου διασκέδασης, θα πρέπει βέβαια να εξετάσουμε και ορισμένες πλευρές της καθημερινής ζωής της εποχής. Στις αρχές του ταραγμένου 20ού αιώνα στην Ελλάδα, στα πραγματικά πολύ κρίσιμα χρόνια για την επιβίωση του πληθυσμού, λόγω των πολέμων, αλλά και των εσωτερικών πολιτικών κρίσεων, σημειώνονται αλλαγές στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Η πόλη, εν προκειμένω η Αθήνα, αλλάζει και νέες συνήθειες εισβάλλουν στην ζωή των ανθρώπων. Νέοι χώροι δημιουργούνται, κέντρα διασκέδασης, κινηματογράφοι, καφέ και τειοποιτεία, που θα γίνουν πιο ελκυστικά

μετά την ηλεκτροδότηση του κέντρου.

Σημαντική θέση στην ζωή της πόλης κατέχουν πάντα τα καφενεία, σε συνέχεια μιάς σταθερής αθηναϊκής παράδοσης από παλαιότερα χρόνια. Ανδροκρατούμενοι χώροι ανταλλαγής απόψεων (κυρίως πολιτικών), σχολιασμού της επικαιρότητας, καυγάδων, ειδικά τα χρόνια όξυνσης των πολιτικών παθών, αλλά και συναντήσεων των ανθρώπων των γραμμάτων και της τέχνης, που συνδιαλέγονται μαζί τους.

Γύρω στα 1900 στους δρόμους της Αθήνας κάνει την εμφάνισή της η ρομβία, ενθουσιάζοντας με τα μουσικά μοτίβα από την «Τραβιάτα» και το «Ριγκολέτο» τους Αθηναίους, οι οποίοι πρόθυμα ρίχνουν πενταροδεκάρες. Σύντομα οι ρομβίες έπαιζαν και ελληνικά τραγούδια, επιτυχίες της εποχής. Θα την παραμερίσει όμως η εμφάνιση του φωνόγραφου έως την τελική επικράτησή του.

Την ρομβία ακολούθησε η λατέρνα στους αθηναϊκούς δρόμους και κυρίως στις ταβέρνες τα βράδια, ενώ δεν έλειπαν οι βραδινές καντάδες, συνήθης τρόπος εκδήλωσης ερωτικών αισθημάτων.

Στα Ουκρανικά και τα Πολωνικά ονομάζεται «κατερίνκα», ενώ στα Αγγλικά «street organ».

Η λατέρνα όμως λέγεται και «ρομβία», από την ιταλική φίρμα που ήταν γραμμένη πάνω στις λατέρνες. Το όνομα της εταιρείας ήταν βέβαια «ΡΟΜΒΙΑ», δηλαδή Rombia, Πομπία, αλλά διαβάζοντας τα κεφαλαία λατινικά γράμματα στην ελληνική, καθιερώθηκε σαν Ρομβία!

Και η ιστορία των τζούκ-μπόξ

Πολλά χρόνια αργότερα ήρθαν τα τζούκ-μπόξ. Στα βιβλία με τους εφευρέτες δεν αναφέρεται το όνομα εκείνου που πρώτος ανακάλυψε τα ηλεκτρόφωνα (τζούκ-μπόξ).

Ως αρχή μπορούμε να θεωρήσουμε το έτος 1906, την χρονιά που η εταιρεία John Gabel παράγει τον «Αυτόματο Διασκεδαστή». Αργότερα, το 1927, ανοίγει η εταιρεία AMI, με μηχανήματα αυτόματης επιλογής 30 τραγουδιών, το 1928 η Seeburg με 8 επιλογές, το 1933 η Wurlitzer με τα μοντέλα P10 και P12 και το 1935 η Rock Ola με το μοντέλο Night Club με 12 επιλογές. Έτσι ξεκίνησε η εποχή του σουίνγκ και του τσά-τσά. Ήταν η «χρυσή εποχή των τζούκ-μπόξ» που μαγνήτιζαν με τον ρυθμό και τα πολύχρωμα φώτα τους στα μισοσκόταδα των μπάρ.

Στο τέλος όμως της δεκαετίας του 1940, στο εξωτερικό τα τζούκ-μπόξ σταδιακά εξαφανίζονται. Αντίθετα, στην Ελλάδα τότε αρχίζουν να γίνονται γνωστά, όταν

δηλαδή «έξω» ήταν μία ξεπερασμένη μόδα. Ιδιαίτερα στην δεκαετία του 1950 άρχισαν στα ελληνικά κλάμπ, στις ταβέρνες, στα καφενεία να κάνουν αισθητή την εμφάνισή τους τα πρώτα ηλεκτρόφωνα με ελληνικό και ξένο ρεπερτόριο.

Τα τζούκ-μπόξ στην Ελλάδα είναι σπάνια, η δε τιμή τους εξαρτάται από την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Οι ειδικοί των τζούκ-μπόξ υποστηρίζουν ότι τα Wurlitzer είναι τα πιο σπάνια στον κόσμο, αλλά μπορεί να δημιουργήσουν στον αγοραστή προβλήματα γιατί είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεθούν ανταλλακτικά. Στην Αμερική τα πιο δημοφιλή είναι τα Wurlitzer 1015 του '47 ή του '48. Το πιο σπάνιο είναι το Wurlitzer 850.

Σήμερα η Wurlitzer παράγει το Wurlitzer One More Time CD, το οποίο λειτουργεί με CD και βεβαίως η τιμή του είναι αρκετά ...αρμυρή.

Επιλογικά

Πόσο εύκολα απαξιώνεται η τεχνολογία, στ' αλήθεια... Διάβασα πριν από λίγες μέρες ότι η Sony θα κυκλοφορήσει χάρτινα CD! Τα επανεγγράψιμα CD είναι άλλη μία αμφιλεγόμενη πραγματικότητα, καθώς κανείς δεν μπορεί να πεί με σαφήνεια αν θα λειτουργήσει θετικά ή αρνητικά για την αγορά. Οι πωλήσεις χιλιάδων ψηφιακών βιντεοδίσκων στην Ελλάδα και κάποιων νέων DVD εγγραφής που εμφανίζονται τώρα, σπρώχνουν σταδιακά το βίντεο στο... μουσείο, εκεί, κοντά στην λάμπα γκαζιού, το γραμμόφωνο, την ξυλόσομπα και την γραφομηχανή.



Δεν θέλω να σας μελαγχολήσω, όμως πρέπει να σας πώ ότι η καταγραφή στού Ψυρρή έγινε πριν από ενάμιση χρόνο περίπου, κι όμως σήμερα δεν υπάρχει τίποτε

από το «επισκευαστήριο γραμμοφώνων» του Κώστα Πετρόπουλου. Σε πρόσφατη επίσκεψή μου στον χώρο, έμαθα από τους ιδιοκτήτες παρακειμένων καταστημάτων ότι ο κατασκευαστής γραμμοφώνων πέρασε οριστικά στην Ιστορία...